

POLİS MECMUASI VERİLERİNE GÖRE I. DÜNYA SAVAŞI'NDAN CUMHURİYETİN İLK YILLARINA İSTANBUL'DA SUÇ

Tolga AKAY*

Öz

İstanbul sosyal, ekonomik, demografik ve coğrafi yapısı nedeniyle kontrolü zor bir kenttir. Özellikle Balkan Savaşları'ndan sonra asayişi sağlamak eskiye nazaran daha da zorlaşmıştır. Bazı sosyal ve ekonomik nedenlerden yanında I. Dünya Savaşı ve işgal yıllarının getirdiği yoksulluk ve devlet mekanizmasında görülen zafiyetler suç oranlarının tarihte görülmeyen derecede artmasına neden olmuştur. Özellikle hırsızlık, darb gibi adi suçlar önemli derecede artış göstererek İstanbul toplumsal hayatını derinden etkilemiştir.

Osmanlı Devleti'nde modernleşme sürecine paralel olarak adli vakalar düzenli olarak kayıt altına alınmaya başlanmıştır. Bu kayıtlardan biri de polis merkezleri tarafından tutulan ve düzenli olarak Polis Mecmuası'nda yayınlanan suç istatistikleridir. Polis istatistikleri aylık olarak tutulan ve İstanbul'da yaşanan adli vakaların kaydedildiği fazla ayrıntı içermeyen kayıtlardır.

Bu çalışma Polis Mecmuası kayıtlarına göre temelde Mütareke yıllarını merkeze koymakla birlikte I. Dünya Savaşı, Mütareke yılları ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilk birkaç yılını kapsayan süreçte İstanbul'da suç sayılarını ortaya koymayı hedefleyen istatistiki bir çalışmadır. Çalışmamız belirtilen tarih aralığında İstanbul'da suç oranlarının arttığı ön kabulünden yola çıkmakla birlikte hangi suçlarda ne oranda bir artış olduğunu tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mütareke, İstanbul, Polis Mecmuası, Suç.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
(tolga_z@hotmail.com).

CRIME IN ISTANBUL FROM WORLD WAR I TO THE FIRST YEARS OF THE REPUBLIC ACCORDING TO THE DATA OF POLIS MECMUASI

Abstract

Istanbul is a difficult city to control due to its social, economic, demographic and geographical structure. Especially after the Balkan Wars, it became even more difficult to maintain its order and safety. In addition to some social and economic reasons, the poverty brought by World War I and the years of occupation, and also the weaknesses inflicting the government mechanism resulted in an unprecedented increase in crime rates. Especially ordinary crimes like theft and battery significantly increased and deeply affected the social life of the city.

In parallel to the Ottoman modernisation process, judicial cases began to be recorded regularly. One of these records was the crime statistics kept by police stations and regularly published in *Polis Mecmuası* (Ottoman Police Magazine). As a record of the judicial cases taking place in Istanbul, police statistics were kept monthly and they did not contain much detail.

While basically focusing on the armistice years according to the records of Police Magazine, the current study is a statistical work aiming to reveal the numbers of crimes in Istanbul in the time period that covered World War I, the Armistice years, and the first few years of the Republic of Turkey. Presupposing that the crime rates increased in Istanbul in the mentioned time period, the study tries to determine the extent of increase in specific categories of crime.

Keywords: *Armistice, Istanbul, Polis Mecmuası, Crime.*

Giriş

İstanbul'da suç konusu ile ilgili genel yaklaşım, savaşın son yıllarında ve Mütareke döneminde suç sayılarında belirgin bir artış olduğu yönündedir. Bu durum genel anlamda doğrudur ve anılarda, arşiv kaynaklarında ve diğer bazı resmi kayıtlarda da teyit edilmiştir.

I. Dünya Savaşı ve Mütareke yıllarında İstanbul'da suçluluğu etkileyen birçok faktör vardır ve hepsi başlı başına derinlemesine inceleme gerektirir fakat bu çalışmanın yapısı ve hacmi gereği bu faktörlere kısaca değinilecektir. Bu çalışma temelde İstanbul'daki suçların sebepleri ve sonuçlarını değil istatistiki bilgilerden yola çıkarak suç oranlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Herhangi bir yerleşim yerinde işlenen suçların ortaya konulmasında çeşitli yöntemler vardır. Konusu tarih olan bir çalışmada ise başvurulabilecek kaynaklar büyük oranda istatistiki verilerden oluşmaktadır. Genelden özele; polis istatistikleri, mahkeme ve hapishane kayıtları suçluluğu belirli oranda ortaya koyan istatistiklerdir. Bu çalışmanın ana kaynağı ise İstanbul polis merkezlerince aylık olarak düzenlenen ve Polis Mecmuası'nda yayınlanan suç

istatistikleridir. Polis Mecmuası, önceleri Polis adıyla 31 Ağustos 1911 yılında yayın hayatına başlamış; 1913 Temmuz sayısıyla Polis Mecmuası adını almıştır. Polislik mesleğinde profesyonelleşme sürecinde önemli adımlardan biri olan ve on beş günde bir çıkan mecmuanın kapağındaki “*mesleğimize muvafık her nev’ âsâr ve muharrerâta sahifelerimiz açıktır...*” ifadesinden anlaşılacağı üzere mecmuada, polislik mesleğiyle ilgili hemen her konuda kısa makale ve çevirilere yer verilmiştir. Özellikle Avrupa polis teşkilatları ve yöntemleriyle ilgili çeviriler, uluslararası suçlu fotoğrafları, suç çeşitleri ile suçluları yakalama usulleri, polis teçhizatları, istatistikler vb. mecmuada en çok kendine yer bulan konular olmuştur.

Ana kaynağımızı oluşturan suç istatistiklerinden, belirli bir zaman diliminde bir bölgede suçların, suçluların, suçtan etkilenen mağdurların ve ceza sisteminin verdiği tepkilerin düzenli ve sistematik bir şekilde toplanması, düzenlenmesi, karşılaştırılması ve sonuçta ortaya çıkan verilerin kamuya yayılımı anlaşılır.¹ Suç istatistiklerinin faydası, suçun toplumsal bir olgu olduğu ön kabulünden yola çıkarak, suç oranlarındaki değişimin, suçu ortaya çıkaran değişkenlerin tespiti ile suçla mücadelenin önleyici boyutta etkin hale getirilmesidir. Fakat suç istatistiklerinde, suçu ortaya çıkaran koşullar ve sosyal değişimler göz önünde bulundurulmadığından, söz konusu istatistikler suçu tam olarak kavramak için tek başına yeterli değildir.

İstatistikler sayısal bilgilerden ibarettir, bu bakımdan toplumsal incelemeler için ancak belirli düzeyde bir fotoğraf çekebilir. Verilerin sayılardan ibaret oluşu, ne topluma ne faile ne de mağdura temas etmeleri, istatistiksel çalışmaların eksik yönlerindedir. Genel anlamda tüm istatistiklerin olduğu gibi polis istatistiklerinin de bazı eksik veya zayıf noktaları vardır ki bu da yöntem olarak bir eleştiri ve değerlendirmeyi gerektirir.

Eleştirin birinci dayanağı, istatistik biliminin doğası gereği, oluşturulan verilerin güvenilirliğidir. Elde etmek istediğimiz sonuçlara kaynaklık eden sayısal verilerin en azından yüksek derecede kavramsal geçerliliğe/conseptual validity’e sahip olması beklenir.

Suç istatistiklerine yöneltilebilecek ikinci eleştiri, istatistiklerin kaynağı olan polis merkezleri ile ilgilidir. Polis merkezleri, kendilerine intikal eden olaylarla ilgili istatistik oluşturabilirler. Bu bakımdan, suçluluğun gerçek boyutunu yansıtmazlar². Polise intikal etmeyen çok sayıda suçun işlenmiş olduğu yadsınamaz. Kriminolojide bu durum “bilinmeyen suçluluk” veya “kayıt dışı suçluluk” (dark figure of crime) kavramları ile ifade edilir. Dolayısıyla polis istatistiklerine yansıyan suçlar “görünen suçluluk” ile ifade edilebilir, “gerçek suçluluk” ise kamu kurumlarınca tutulan istatistikler yanında çeşitli sebeplerle kurumlara yansımayan yani bilinmeyen suçların birleşimidir.

1 Timur Demirtaş, *Kriminoloji* (2. Baskı), Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005, s. 75.

2 A.g.e. s. 79.

Günümüzde istatistiklere yansımayan gerçek suçluluğun tespiti için mağdur, fail veya güvenlik algı anketleri yapılmaktadır.³ İncelediğimiz dönem için bunların mümkün olmaması sebebiyle polis istatistiklerinin gerçek suçluluğu yansıtamayacağını kabul etmek gerekir.

Burada suçların neden kayıtlara yansımadığı sorusu sorulabilir. Bunun sosyal, kültürel, ekonomik, konjonktüre bağlı birçok sebebi vardır. Mağdurun, işlenen suçun farkında olmaması, mağdurun, suçun failinin cezalandırılmasını istememesi veya işlenen suçun kolluk kuvvetlerine bildirilecek önemde görmemesi, mağdurun tehdit edilerek korkutulması, mağdurun kendisine karşı işlenen suçun duyulmasını istememesi, mağdurun şikâyetçi olmaması durumunda fail veya yakınları tarafından ödüllendirilmesi; yargılama sürecinin uzun, çetrefilli olabilmesi veya yargı kurumlarına güven eksikliği, kolluk kuvvetlerinin yetersiz, başarısız veya yozlaşmış olması gibi durumlarda suç, polise dolayısıyla da istatistiklere yansımabilir.⁴

Her suçun, istatistiklere yansımamasına sebep olan birçok faktör vardır ve bu sebepler gerçek suç ile görünen suç arasındaki farkı artırır veya azaltır. Önemli bir nokta da şudur ki, suç ile ilgili kurumların etkin, hassas, ilgili ve iyi organize olduğu dönemlerde gerçek suç ile görünen suç arasındaki makasın daraldığıdır.⁵ Bu çalışmanın kapsamı süresince savaş dönemi, işgal yılları ve bir devletin yıkılarak yerine yeni bir devletin kurulma sürecine tanıklık etmemiz bakımından gerçek suç ile görünen suç arasındaki makasın açıldığı varsayılabilir.

Polis kaynaklı suç istatistiklerine yöneltilebilecek üçüncü eleştiri, polise ihbar edilen ve istatistiklere geçirilen her suç fiilinin gerçekte olup olmadığının tespit edilmemiş olmasıdır. Mahkemeye intikal eden bir suç gerçekte işlenmemiş olabilir veya beraatla sonuçlanabilir. Bu bakımdan polis kaynaklı suç istatistikleri, suçu ispat edilmedikçe her bireyin masum olduğu gerçeğine baştan ketm vuran bir istatistik türüdür.

İstatistik bilimi, verilerin doğru olarak toplanması ve sınıflandırılmasına dayanmaktadır. Bu koşulun sağlanması, polis gücünün teknik gücü ve yeterliliği ile paralel olduğu gerçeği yanında toplumun devlet ile olan ilişkisindeki şeffaflığı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu koşullar günümüzden geriye gittikçe daha karmaşık ve zor bir hal almaktadır. Dolayısıyla çalışmamıza konu olan istatistiklerin gerçekliği ve tutarlılığı yanında, her suçun polis merkezlerine bildirilmediği göz önünde bulundurulurken, tam doğruya yalnızca suç istatistikleri ile varılamayacağını belirtmek gerekir. Bununla birlikte İstanbul polis merkezleri verilerine dayanan ve Polis Mecmuası'nda yayınlanan istatistiklerin tüm eksikliklerine rağmen, dönemin suç oranlarını kısmen de olsa ortaya koyacağı muhakkaktır. Zira polis merkezleri suçla ilgili en geniş

3 Ercan Balcıoğlu, Emirhan Darcan, Ercan Sünger, Önder Çelik, *Teori ve Uygulamada Suç Analizi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2016, s. 83.

4 A.g.e. s. 86-87.

5 A.g.e. s. 87.

istatistikleri tutarlar, mahkemeler ancak polis merkezlerinden kendilerine intikal edenleri, hapishaneler ise mahkemelerde hapis cezası verilenlerin istatistiğini tutabilirler. Dolayısıyla ilk ve en geniş istatistik yine polis merkezlerinin tuttuğu istatistiklerdir.

1. İstanbul'un Kent ve Sosyal Hayatına Genel Bir Bakış

1915-1925 yılları arasında İstanbul'a merkeze suçu alarak bakmak, gerçekleşen devrimsel dönüşümlerle sınırlı kalarak, kentin yapısını anlamlandırmak için yeterli olmaz. Bunun için evrimsel dönüşüme de bakmak gerekir. Bu yavaş fakat sürekli dönüşümün kaynağı 1830'lardan itibaren modernleşme süreci ile paralellik gösteren İstanbul kent dokusundaki değişim ve kopuşlardır. II. Mahmud'dan itibaren İstanbul kent dokusu ve dolayısıyla eski mahalle anlayışı değişmeye başlamıştır. Bu zaman zaman geniş cadde ve bulvarlarla örülü batılı kentlere özlem duyan Osmanlı eliti tarafından kente müdahale şeklinde olurken zaman zaman da mahalleleri yakıp yıkan büyük yangınlar şeklinde kendini göstermiştir. Yangınlar sonucu kentin yeniden imarında, düzensiz sokak örüntüsüne nizam vermek ve kente batılı bir görünüş kazandırma düşüncesi yatıyordu.⁶ Fakat bu düzenlemelerin bir sonucu da polis denetiminin kolaylaşması olmuştur.⁷ Bu bakımdan İstanbul'un bazı semtlerinde yangından kaynaklı kentsel dönüşüm sonucu ızgara planlı, birbirini kesen sokaklardan oluşan, sokakların kısmen aydınlatıldığı yeni kent biçimi, eski mahalle düzenini yavaş yavaş ortadan kaldırırken, polisin kente nüfuz etmesini en azından daha mümkün kılmıştır.

Osmanlı kapalı mahalle anlayışı yerini kentle bütünleşen cadde ve sokaklara bırakırken toplumsal hayat da bundan doğrudan etkilenmiştir. Kentin belirli bölümlerindeki homojen yapı daha büyük heterojen yapılara dönüşmüştür. Kent içi ulaşım imkânlarının artması, toplumu daha mobilize bir hale getirirken yeni semtler ortaya çıkmıştır. İstanbul yarımadasında Theodosios(batı) surları halen sınır olma durumunu korumuştur fakat özellikle kuzey istikametinde bir genişleme görülür. Taksim'den Şişli'ye, Tophane'den Dolmabahçe'ye ve Dolmabahçe'den Beşiktaş'ın sınırlarını aşarak Teşvikiye ve Nişantaşı'na doğru kent yaşam alanı hızla iskân edilmiştir.⁸

İstanbul kent yapısında gözle görülür dönüşüme neden olan konulardan biri de kent nüfusunda yaşanan artıştır. İstanbul nüfusunda 19. yüzyıl ortalarından itibaren dikkate değer bir artış yaşanmıştır. Yüzyıl başlarındaki 300-400 bin nüfuslu kent, sürekli büyümüştür. İniş ve çıkışlar yaşanmakla birlikte İstanbul'un nüfusu 1914'te 909.978'e ulaşmıştı.⁹ Franz Carl

6 Edmundo de Amicis, *İstanbul (1874)*, (Çev. Beynun Akyavaş), TTK, Ankara, 1993, s. 225.

7 Zeynep Çelik, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul* (2. Basım), (Çev. Selim Deringil), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, 2006, s. 104.

8 A.g.e. s. 50.

9 Kemal Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, Tarih Vakfı Yay, İstanbul, 2003, ss. 199, 201, 227.

Endres'e göre İstanbul'da 1916'da 1.125.000 kişi yaşamaktaydı.¹⁰ Bu yoğun nüfus içinde Avrupalı yabancıların da önemli bir oranı vardı ki bu oran 1918 yılından sonra daha da artacaktı. Bununla birlikte nüfus değişiminin belki de daha beklenen sonucu olarak İstanbul'da Müslüman nüfusun git gide gayrimüslim nüfus aleyhine artmasıdır. 1844-80 arası aşağı yukarı dengeli olan nüfus yapısında 1900'lü yılların başında Müslümanların oranının %70'lere ulaştığı görülmektedir.¹¹ Kafkasya'dan 1860'lardan itibaren gelen Müslüman nüfusa 93 Harbi'nden sonra Balkanlardan gelenler eklenmiştir. Hemen I. Dünya Savaşı öncesi Balkan Savaşları yeni bir göç dalgasına neden olurken I. Dünya Savaşı'nda Rusya'dan gelen Hristiyan nüfus Osmanlı başkentinin sosyo-ekonomik yapısında önemli değişimlere neden olmuştur.

Bu süreçte İstanbul'da gayrimüslimlerin de nüfusu artmıştır fakat Kırım, Kafkasya ve Balkanlar'dan gelen Müslüman çoğunluk, kentteki nüfus dengesinin değişiminde normal nüfus artışı oranlarının üstüne çıkılmasına neden olmuştur. Buna ekonomik nedenli iç göçü de eklemek gerekir. İstanbul'un büyümesi, Anadolu'nun diğer bölgelerine göre daha hızlı olmuştur. Ulaşım imkânlarında görülen iyileşme ve gelişme başka bir nedendir. Özellikle 19. yüzyılda yurt içi ulaşım ve hareketliliği belirli ölçüde sınırlayan mürur tezkereleri II. Meşrutiyet ile geçici olarak ortadan kalkmış, seyahat özgürlüğü getirilmiştir.¹² Sonuç olarak göçe bağlı nüfus artışı İstanbul'un Türk-Müslüman hüviyetini güçlendiren bir durum olmuştur. Tabii olarak göçmenlerin suçla bağlantısı dolaylıdır. Geçimi endüstriye dayanmayan bir kente yapılan göçler en başta kişi başına düşen geliri düşürür fakat aynı zamanda kişi başına düşen polis sayısını da düşürür.¹³

Yukarıda sıralanan değişim ve dönüşümler büyük oranda batılılaşma sürecinin ve 19. yüzyıl siyasi olaylarının, Osmanlı nüfus ve ekonomik yapısında meydana getirdiği sonuçlar olarak 1915'li yıllara değin etkisini göstermeye devam etmiştir. İncelediğimiz dönem olan 1915-1925 yılları arasındaki 10 yıllık süreç de kendine özgüdür.

İstanbul I. Dünya Savaşı'nın hemen akabinde 13 Kasım 1918'de fiilen 16 Mart 1920'de de resmen itilaf kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Bu süreçte resmi ve askeri binalar ile haberleşme ağları kontrol altına alınmış, silahlar

10 Franz Carl Endres, *Türkiye 1916*, (Yay. Haz. Gürsel Köksal), Edebiyat ve Eleştiri Yayınları, Ankara, 1994, s. XVII.

11 Karpat, A.g.e., s. 122.

12 Bir kontrol sistemi olarak mürur tezkeresi için Bkz. Nalan Turna, *19. Yy'den 20. Yy'ye Osmanlı Topraklarında Seyahat, Göç ve Asayiş Belgeleri Mürur Tezkereleri*, Kaknüs, İstanbul, 2013, s. 99.

13 Örneğin 1923 yılında Türkiye'de polis sayısı 4.123'tü ve 661 kişiye bir polis düşüyordu. Cevdet Demirtaş, "Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Polis Teşkilatı", *Polis Dergisi*, Yıl: 11, S. 43, 2005, s. 148. 2017 yılında ise yaklaşık 343 kişiye 1 polis düşmekteydi. EGM'nin 273.846 personelinin yalnız polis memurları sayısı 233.227/80 Milyon. <https://www.mymemur.com.tr/emniyet-genel-mudurlugu-personel-sayisi-aciklandi-84839h.htm> Erişim Tarihi: 21.09.2018

toplanmış ve birçok tutuklamalar gerçekleştirilmiştir.¹⁴ İşgal, İstanbul'da savaş sonucu bozulmuş olan asayiş daha da bozmuş Osmanlı memurlarını ve halkı rencide eden davranışlar, tutuklamalar had safhaya ulaşmıştır. Hapishanelerden ağır suçlardan dolayı yatan azınlıklardan birçok suçlu serbest bırakılmıştır.¹⁵

Mütareke yıllarında, 19. yüzyıldaki göç hareketleri gibi yeni göç dalgaları kente doğru akmıştır. Yurt içi göçlerin yanında Bolşevik devriminden sonra İstanbul'a gelen Rus aristokrat ve zengin tabakadan oluşan on binler, işgal altında zaten zor şartlarda yaşayan İstanbul halkının yaşam koşullarını daha da kötüleştirmiştir.¹⁶ Artan nüfus sonucu kentteki konut yetersizliği ve artan kiralar gibi gerek ekonomik gerekse sosyal problemler açığa çıkmıştır.¹⁷

Başkentte yaşanan iâşe sorunu da suçu arttıran bir faktördü. İstanbul'da gerek I. Dünya Savaşı'nda ve akabinde Mütareke yıllarında, iâşe sorunu artmıştır. İşgaller, ulaşımda özellikle de demiryollarında uygulanan kısıtlamalar, vagon ticareti ve kaçakçılık, karaborsacılık başkent ekonomisinin kısıtlanması, kömür yokluğu iâşe teminini zorlaştıran etkenlerin başında geliyordu.¹⁸ Gıda tedarikinde yaşanan zorluklara yüksek enflasyon da eklenince¹⁹ tabii olarak hayat oldukça zorlaşmıştır. Gıda fiyatlarında I. Dünya Savaşı boyunca yaklaşık 10-20 kat arasında artış görülmüştür.²⁰ Buna karşın memur maaşlarının ödenmesinde sıkıntılar yaşanıyordu.²¹

İstanbul'da yaşam savaş ve sonrasında oldukça zordu. Bu zorlukların doğrudan veya dolaylı olarak suç oranlarıyla bağlantısını kurmak kolay değilse de İstanbul'daki hayat koşulları suç üretmeye müsaitti.

14 Gürkan Fırat Saylan, "İstanbul'un Resmen İşgali (16 Mart 1920)", *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, C. 11, S. 41, Ocak 2014, ss. 31-34.

15 Feridun Ata, "Mütareke Döneminde İtilaf Devletleri'nin Hapishanelere Müdahaleleri ve Gayrimüslim Mahkûmları Tahliye Etmeleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C: XX, S. 60, (Kasım 2004). (727-743) Ayrıca Bkz. Zekeriya Türkmen, "İstanbul'un İşgali ve İşgal Dönemi Uygulamalar (13 Kasım 1918-16 Mart 1920)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C: XVIII, S. 53, (Temmuz 2002), 319-372.

16 İlbeyi Özer, "Mütareke ve İşgal Yıllarında Osmanlı Devleti'nde Görülen Sosyal Çöküntü ve Toplumsal Yaşam", *OTAM*, S. 14, 2003, s. 251.

17 Ayrıntılı bilgi için Bkz. Safiye Kıranlar, "Mütareke İstanbul'unda Konut Sorunu (1918-1922)", *METU JFA*, 2015/2, (32:2), s. 99-116.

18 Bkz. Büşra Karateşer, "Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke Döneminde İstanbul'un İâşesi", *KSU İİBFD*, C. 3, S. 2, 2013, ss. 97-114.

19 1913-1923 arasında altın, Dolar ve Sterlin Türk parası karşısında 7 kat değer kazanmıştır. Vedat Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, TTK, Ankara, 1994, s. 144.

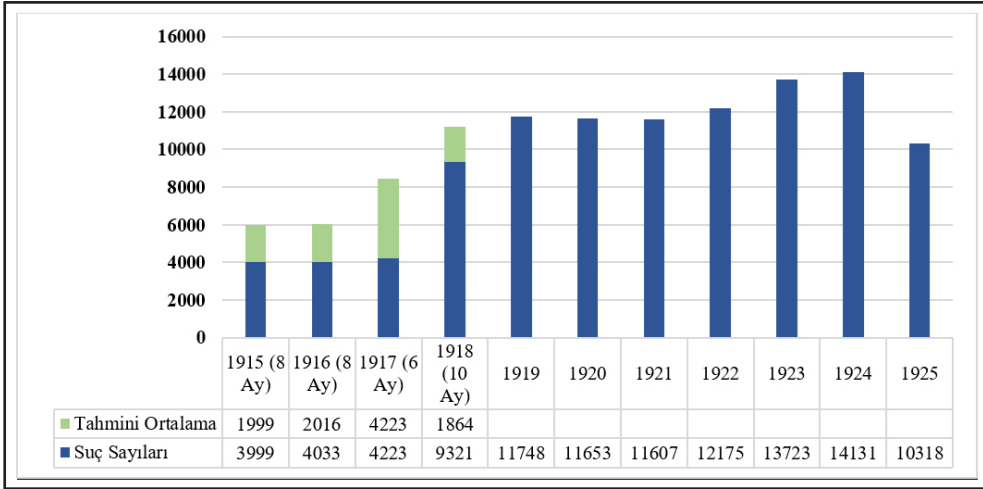
20 A.g.e. s. 50-51.

21 Bkz. İ. Hakkı Sunata, *İstanbul'da İşgal Yılları*, (4. Baskı), Türkiye İş Bankası İstanbul, 2012. Sunata anılarında, neredeyse kitabının tamamında memur maaşlarının ödenmesinde yaşanan zorlukları ve bu sebeple çektiği sıkıntılardan bahsetmiştir.

2. İstanbul'da Suç

I. Dünya Savaşı yıllarında maddi manevi yıkım ve akabinde işgal yıllarının getirdiği yönetim boşluğu, yoksulluk, İstanbul kent hayatında meydana gelen değişimler gibi bazı sebeplerden dolayı suç sayılarında ciddi artışlar meydana gelmiştir.

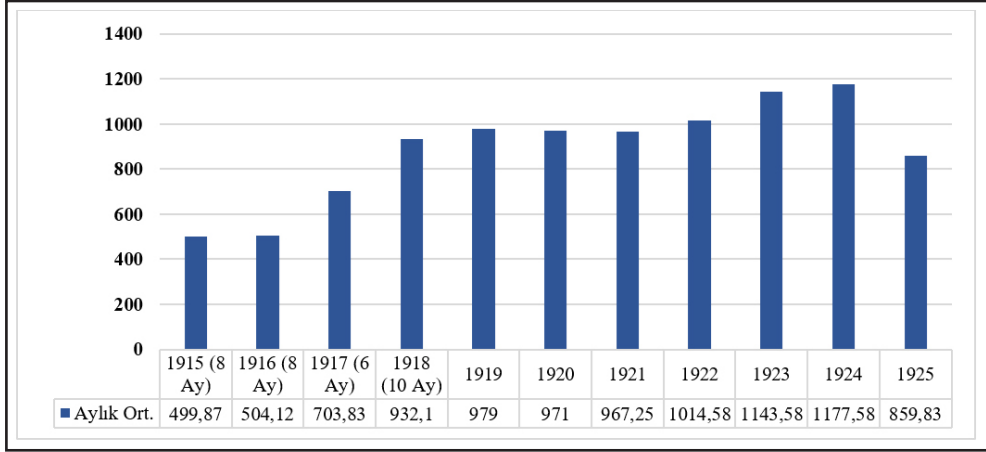
Polis Mecmuası'nda yayınlanan istatistiklerdeki verilere dayanılarak 1915-1925 arasında İstanbul'da elde edilen suç sayısı toplamı 106.931'dir. (Bkz. Grafik 1)²² Yıllık bazda ele alındığında en düşük suç oranları 1915 ve 1916 yıllarında görünmekte 1917'den itibaren ise artış yaşanmaktadır. 1918 yılından itibaren yüksek bir seviyeye ulaşan suç sayıları yedi yıl boyunca bu yüksek seviyede seyredecektir. Mütareke dönemine ait en yüksek suç sayısı -1922 yılının tamamını dönem içerisinde saymaz isek-, savaşın bitimini takip eden yılda yani 1919'da ortaya çıkmışsa da anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Fakat en yüksek suç sayılarına 1923-24 yıllarında ulaşılmıştır.

Grafik 1: İstanbul Suç Oranları (1915-1925)²³

- 22 Polis Mecmuası'nın 1915-1916-1917-1918 yıllarının bazı ay istatistikleri yayınlanmamış bazılarında da ulaşamamıştır. Bu nedenle bu dört yıllık dönemde eksik aylar, verisi bulunan ayların ortalamaları hesaplanarak yeşil renkte gösterilmiş tahmini olarak gösterilmiştir. Mavi renkteki sütunlar ise tam verisine ulaşılan aylardır.
- 23 Çalışmamızdaki grafikler Polis Mecmuası'nın Aded: 69, 4. Sene, 15 Mayıs 1332 tarihli sayısı ile Aded: 194, 13. Sene, 1 Şubat 1926 tarihli sayısı arasında yer alan 96 sayıdaki veriler derlenerek hazırlanmıştır. İlgili mecmuanın tüm sayıları ayrıca kaynak olarak belirtilmeyecektir.

Yıllık grafikte eksik ay bulunmayan 1919'da 11.748 suç görünmektedir, suçun en fazla olduğu yıl olan 1924'te de 14.131 suç işlenmiştir. Bu yıllarda İstanbul'un nüfusunu 1 Milyon kabul edersek bin kişiye düşen suç sayısı 11 ila 14 arasındadır. İstanbul'da 2010 yılında bin kişiye 13 suç düşerken 2015 yılında 25 seviyelerine yükselmiştir. Bu bakımdan İstanbul'daki suç oranlarının dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda yüksek olduğu söylenebilir.

Grafik 2: İstanbul Suç Oranları Aylık Ortalama (1915-1925)

Aylık grafikte görüldüğü gibi (Grafik 2) suç oranları 1917'den itibaren yükselerek, 1924 yılına kadar nispeten yüksek bir seviyede kalmıştır. Savaş sonu İstanbul'da artan nüfus, savaşın getirdiği sosyal ve psikolojik yıpranmalar, yoksulluk, devletin mali yapısındaki bozukluklar suç sayılarındaki artışın sebepleri olarak gösterilebilir.

İstanbul'un resmi olarak işgal altında tutulduğu 1920-1922 yıllarında suç sayılarında aynı bir seviye görülmektedir. İşgal kuvvetlerinin kendi güvenliklerini temin etmek için askeri personelin yanı sıra kısmen sivillerin de silahlarına el koymaları, üst araması vb. tedbirlerle sokakta belirli bir kontrol sağlamaya çalışmaları bunda etkili olmuş olmalıdır.²⁴

İstanbul'daki suç olgusu, birçok farklı değişkene, birçok tetikleyiciye bağlıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarih sahnesinden çekildiği, yeni Cumhuriyet'in kurulma sancıları suçun en çok arttığı dönemdir. Dolayısıyla suç olgusu ile otoritenin veya otorite boşluğunun yakın ilişkisi grafikten de anlaşılmaktadır. İstanbul işgal altına alındıktan sonra İstanbul Polis Müdürlüğü baskı altına alındığı gibi polis kadroları da yetersiz hale gelmiştir.²⁵

24 Gürkan Fırat Saylan, "İstanbul'un Resmen İşgali", *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, C. 11, S. 41, 2014, s. 33.

25 Ali Dikici, "Milli Mücadele Döneminde İç Güvenlik ve Türk Polisi", *Atatürk Araştırma Merkezi*

Suç olgusunda önemli bir kavram da “aflardır”. Özellikle 1914 yılından itibaren sık sık af mekanizması çalıştırılmaya başlanmıştır. 1914 - 1916 yılları arasında beş defa kısmi af çıkarılmıştır.²⁶ Bu sayıya savaş firarileri ve cihat çağrısına cevap vermeyerek kaçak durumuna düşen askerler için çıkarılan aflar dâhil değildir. 1924 Ocak ayında da bir umumi af çıkarılmıştır ki²⁷ 1924 yılında suç oranlarının yüksekliğine bu affın da katkısı olmuş gözükmektedir.

Af sayısı fazla görünmektedir ve af mekanizmasının suçların azalmasına katkı yaptığı tartışılan bir konudur.

Suç oranlarının artış göstermesinde af yanında önemli bir etken de elbette İstanbul’da azınlıklar ile Müslüman halk arasında nefret tohumlarının yeşermeye başlamasıdır. Genel olarak İmparatorlukta, özelde ise İstanbul’da iç barışı korumak eskisi kadar kolay değildi. 1908 Devrimi geçici bir huzur ve özgürlük getirmişti ama sonraki siyasi gelişmeler, İttihat ve Terakki’nin otoriterleşmesi ve kimliğe dayalı ayrışmanın hızlanması güvenliği tehdit eder haldeydi.

Sunata’nın ifadesiyle, İstanbul’da 1919’dan sonra azınlıklar ile Müslümanların arasındaki bağ kopmaya devam ediyordu. İşgal sonucu Rum ve Ermenilerin taşkınlıkları ayyuka çıkmıştı. Bu taşkınlık ve düşmanlıktan en çok da Beyoğlu tarafı etkileniyordu. Müslüman mahallelerinde ise hissedilir bir baskı göze çarpmıyordu.²⁸

Yabancı askerlerin varlığı da suçu arttırıyordu. Örnekler çoktur; 27 Kasım 1918’de on beş-yirmi kişilik Fransız asker grubu sarhoş olup kavgaya girmişler ve birbirlerini yaralamışlardır.²⁹ Başka bir örnekte 1921’in 19/20 Ağustos gecesi üç sarhoş İskoç askeri Kadıköy Pazaryolu’nda sadece birkaç saat içerisinde itfaiye neferlerine saldırmışlar, kahveci Parsin’in dükkânını yağmalamışlar, bir

Dergisi, C. XXIII, S. 67-68-69, Kasım 2008, s. 4.

26 5 Kasım 1914’te cinayet ve cünha suçu işleyerek hapiste olanlardan cezalarının üç rubunu tamamlayanlar affedilmiştir. *Düstur*, Tertib-i Sani, C. 6, s. 1374.

4 Mart 1915 tarihli *Darüllharbe Gidecek Eşhas Hakkındaki Ta’kibât ve Mücâzâtın Teciline Dair Kanun-ı Muvakkat’ın* 1. maddesine göre ırza taarruz ve fiil-i şeniden hüküm giyen mahkûmlar hariç kalmak üzere, askerlik çağında olsun olmasın tüm mahkûmlar, talep etmeleri durumunda askere alınabileceklerdi. Ayrıca cepheye gönderilen mahkûmlar, savaşta yararlılık gösterirler ve bu da üstleri tarafından onaylanırsa tüm suçlarından da affedilebilecekler veya cezaları düşürülebilecekti. *Düstur*, Tertib-i Sani, C. 7, s. 406-407.

1 Temmuz 1915 tarihinde hapis cezalarının üçte ikisi infaz edilen mahkûmlar affedilmiştir. *Düstur*, Tertib-i Sani, C. 7, s. 631.

1 Ocak 1916’da cezalarının üç rubunu tamamlayanlar affedilmiştir. *Düstur*, Tertib-i Sani, C. 8, s. 269.

5 Şubat 1916’da cezalarının üçte ikisini tamamlayan mahkûmlar yeni bir af kanunu ile serbest bırakılmışlardır. *Düstur*, Tertib-i Sani, C. 8, s. 372.

23 Mart 1919’da bu kez daha çok siyasi suçlu kabul edilenler dışındakileri kapsayacak bir af kararname çıkarılmıştır. *Düstur*, Tertib-i Sani, C. 11, s. 152.

Ayrıca Bkz. Kemal Yakut, “Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Eşkıyalığın Önlenmesine İlişkin Düzenlemeler”, *Kebikeç*, S. 34, 2012, s. 150.

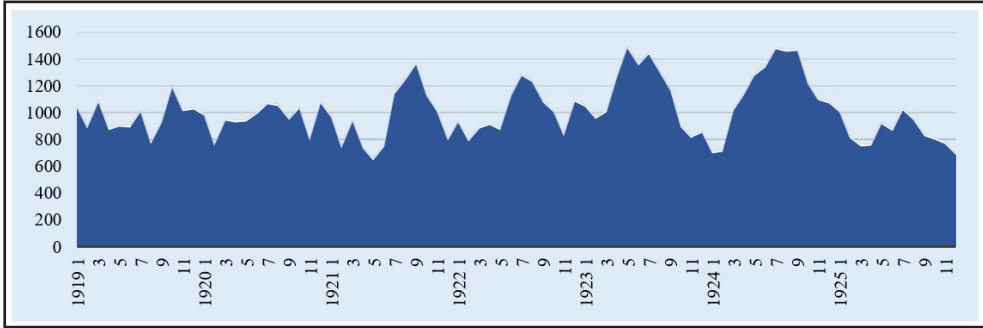
27 Resmi Ceride, Numro: 51, Sene: 2, s. 1.

28 Sunata, *a.g.e.*, s. 18-19.

29 BOA, DH.EUM.6.Şb, 53/58, 05.03.1337.

manavı soymuşlar ve Yavuz deridnotunun Yüzbaşı İsmail Bey'i kafasından yaralamışlardır. İskoç askerler İngiliz askerleri tarafından yakalanarak Kadıköy Polis Karakolu'na götürülebilmişlerdir.³⁰ Britanya askerlerinin aşırı alkol tüketimi ve akabinde olay çıkartmaları neredeyse sıradan bir durumdu. Hâlihazırda işgalle birlikte işgalcilerin baskı ve keyfi uygulamaları neticesinde gerek Türk resmi görevliler gerekse İstanbul halkı ikinci sınıf muamele görmüştür.³¹ Üstelik itilaf devletleri kuvvetlerinin yaptıkları doğrudan suça karışmak ya da halk üzerinde yarattıkları ümitsizlikle sınırlı kalmıyor dolaylı olarak da suç üretiyorlardı. Bu, kentte destek verdikleri bazı çeteler yoluyla gerçekleşiyordu. Bunlardan biri Hrisantos çetesi idi ki sayısız hırsızlık, soygun, yaralama ve aralarında birçok polisin de bulunduğu cinayetlerin müsebbibiydiler.³² Tabii olarak Hrisantos çetesinin dışında da azınlık veya yerli unsurlardan oluşan birçok çete mevcuttu.³³ Bu tür olayların gerek yabancı düşmanlığını arttırdığı gerekse azınlıklar ile Müslüman ahali arasındaki düşmanlığı körüklediği yadsınamaz. Her ikisi de İstanbul'daki suç oranlarının artmasında doğrudan etkilidir.

Mütareke döneminde Anadolu'da milli mücadele devam etmekte ve gittikçe güç kazanmaktaydı. Diğer taraftan Yunan ordusu Ege'deki işgallerinden sonra Ankara'ya doğru ilerlemeye geçmişti. Dolayısıyla İstanbul'daki suç oranlarının Anadolu'daki durumdan ne kadar etkilendiği sorusu karşımıza çıkmaktadır. Bu soruyu cevaplayabilmek için 1919 yılından 1925 yılına kadar işlenen ve mecmuaya geçen suçların bir grafiği oluşturulmuştur. (Grafik 3)

Grafik 3: Aylık Suç Oranları ve Tarih Çizelgesi (1919-1925)

30 BOA, DH.EUM.AYŞ, 55/91, 29.12.1339.

31 Özer, a.g.m. s. 252.

32 Hrisantos çetesinin İstanbul'da estirdiği terör ve karıştığı suçlar için Bkz. Gürkan Fırat Saylan, "İşgal İstanbul'unda Eli Kanlı Bir Örgüt Hrisantos Çetesi", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 44, 2010, s. 325-343.

33 Mütareke yıllarında İstanbul'daki çeteler için Bkz. Mehmet Temel, İşgal Yıllarında İstanbul'un Sosyal Durumu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998, ss. 190-221.

Anadolu'daki bazı siyasi ve askeri gelişmelerin kronolojisi ile suç oranlarının keşitirilebileceği grafikte bazı olayların belirli ölçülerde etkisi olabilir. Örneğin 1921 Haziran'ında Yunan ordusu tarafından gerçekleştirilen İzmit katliamından sonra İstanbul'daki suç sayılarında en keskin artış meydana gelmiştir. Bununla birlikte suç artış ve azalış oranlarının her yıl için düzenli bir seyir göstermesi bu artış ve azalışların mevsime bağlı³⁴ ve İstanbul'a özgü bazı dinamiklerden daha fazla etkilendiği söylenebilir.

Bu yedi yıllık süreçte belki de en dikkat çekici olan 1924 yılının neredeyse tamamında görülen yüksek suç oranlarıdır. Suçta görülen mevsime bağlı artış 1924 yılında daha geniş bir tabana yayılmıştır. 1924 yılının hemen başındaki umumi af yanında, yeni Cumhuriyet kurumsallaşmaya çalışıyor işte bu süreçte İstanbul'daki en yüksek suç oranı ortaya çıkıyor. 24 Şubat 1923'te İstanbul Polis Müdürlüğü, Emniyet Umum Müdürlüğü'ne bağlanmış,³⁵ bütçe gerekleri nedeniyle 1924'te ülkedeki mevcut polis sayısı 4.780'den 4.280'e düşürülmüş, İstanbul'daki polis sayısı da 200 memur azaltılmıştır. Bu yıllarda polislik işi beledi bir hizmet olarak algılanmıştır.³⁶

Mart 1925'te yürürlüğe giren Takrir-i Sükun Kanunu ise polise geniş yetkiler verdiği gibi bu kanun çerçevesinde hareket etmeyen memurların cezalandırılmaları durumu da ortaya çıkmıştır. 11 Ocak 1925 tarihinde Emniyet Umum Müdürlüğü'nden vilayet polis reislerine gönderilen bir talimatnamede, polisin suçlulara davranışında daha sert yöntemler kullanılması gereği vurgulanıyordu.³⁷ 1925 yılında artık şehirde neredeyse son 7 yılın en düşük suç oranlarıyla karşılaşyoruz.

3. Suç Çeşitleri

Polis Mecmuası'nda yer alan suç çeşitleri, 1915 yılından 1925 yılına değin, istatistiklerin tutulduğu polis merkezleri tarafından, temel suçlar dışında zaman zaman farklı gruplar altında ele alınmış zaman zaman da suç çeşitleri arttırılmıştır. 1915 yılı istatistiklerinde 18 adet suç varken, 1925 yılında bu sayı 25'e çıkmıştır. Mecmuada yer alan suç çeşitleri 1925 itibarıyla şunlardır; ahz ve gasb, sirkat-i cebriye (zor kullanarak hırsızlık), sirkat-i adiye (âdî hırsızlık), hayvan hırsızlığı, yankesicilik, dolandırıcılık, karmanjolacılık, haneye duhul (haneye tecavüz), dağa adam kaldırma, kat-i tarik (yol kesme), katl, darb ve cerh (darp ve yaralama), fiil-i şen'i (tecavüz), izale-i bikr (bekâreti izale), kız kaçırma, kundakçılık, kalpazanlık, emniyeti su-i istimal, teşhir-i silah (silah

34 XIX. yüzyıldan itibaren yapılan bazı araştırmalara göre özellikle cinsel suçlar başta olmak üzere bazı suç türleri yaz aylarında artmaktadır. Sulhi Dönmezer, *Kriminoloji*, Beta Yay., İstanbul, 1994, ss. 163-164.

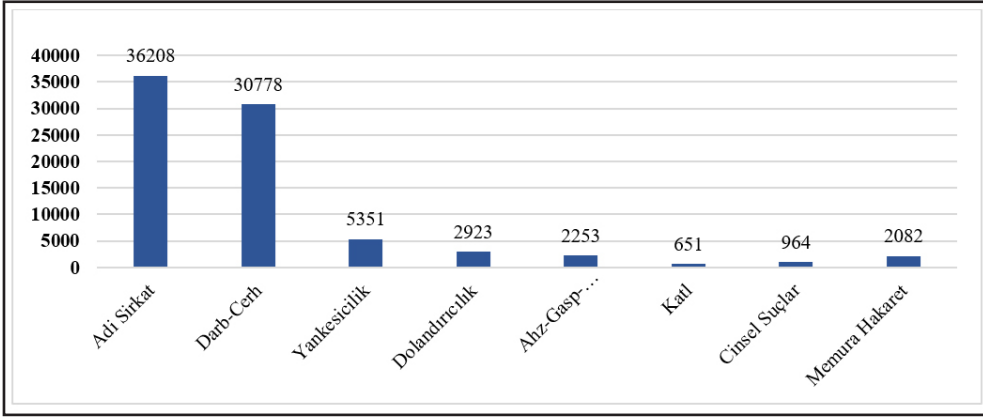
35 Ferdan Ergut, *Modern Devlet ve Polis, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetimin Diyalektiği*, (3. Baskı), İletişim Yay., İstanbul, 2015, s. 315.

36 Ergut, *a.g.e.*, 313.

37 Ergut, *a.g.e.*, 320.

gösterme), hükümet emirlerine muhalefet, memura hakaret, serserilik, ölüm ve yaralanmaya neden olan otomobil kazası, iskat-i cenin (cenin düşürme) ile intihar ve intihara tasaddidir (intihara teşebbüs).

Aşağıda 1915-1925 yılları arasındaki 116 ayda İstanbul'da işlenen toplam 106.931 suç fiilinden belli başlılarının miktarı verilmiştir. (Grafik 4)

Grafik 4: Suç Çeşitlerinin Oranları (1915-1925)

Grafikte de görüldüğü gibi âdi sirkat ve yaralama-darb suçları ilk sıradadır.

3.a. Mala Karşı İşlenen Suçlar:

Hırsızlık

Hırsızlık suçu en yalın tanımıyla, birinin malını haberi olmadan, gizlice bulunduğu yerden almaktır. Tarihin en eski suçlarından biridir ve devlet organizasyonları kurulmaya başlandıktan sonra da hemen hemen her sistem için suç sayılmıştır. En eski hukuklarda dahi hırsızlık sosyal düzeni bozan bir suç türü olarak görülmüş ve farklı şekillerde cezalandırılmıştır. Bu cezalandırma yöntemleri, sopadan, tazminata veya uzuv kesmeye kadar geniş bir skalada değerlendirilmiştir.

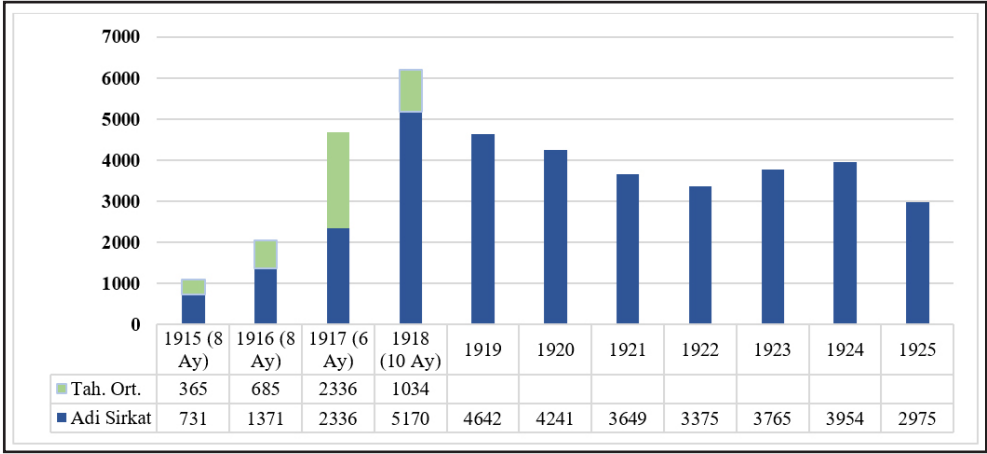
Mecmuada hırsızlık tasnifi altında sirkat-i âdiye, yankesicilik, dolandırıcılık, gasb-ahz ve karmanyolacılık hatta kat-i tarik suçları sayılabilir. Esasında bunların tamamı bir nevi hırsızlıktır fakat gerek yöntem olarak gerekse mağdurun maruz kaldığı tehlike veya zarar açısından aralarında farklılıklar vardır.

Savaş sırasında enflasyon sürekli artmış, memur maaşlarının ödenmesinde zorluklar yaşanmıştır. 1916'da bir altın lirası 131 kuruş iken 1918 yılında 452 kuruşa yükselmiştir. Savaş sırasında yapılan yüklü harcamalar yanında savaştan sonra kaybedilen vilayetler, İzmir ve çevresinin işgali ve

İstanbul işgal güçlerinin maddi talepleri³⁸ ülke ekonomisini zora sokarken İstanbul da bunlardan büyük ölçüde etkilendi. I. Dünya Savaşı ve işgal yılları özelinde yabancı düşmanlığı ve nefreti, zengin ve fakirin caddede, sokakta sık sık karşılaşması yani sınıf ayrımlarının netleşmesi genel olarak hırsızlık suçunda artış yaratmış olabilir. Yine de en önemli sebep yoksulluk olmalıdır.

3.a.1. Sirkat-i Âdiye

Hırsızlık başlığı altında ele aldığımız suçlardan ilki sirkat-i adiyeye, adi hırsızlıktır. Polis Mecmuası'nda yer alan suç çeşitleri içinde en yaygın olanı sirkat-i adiyedir.

Grafik 5: Sirkat-i Âdiye (1915-1925)

Yıllık bazda görüldüğü gibi (Grafik 5) basit hırsızlık vakalarının en çok yaşandığı dönem 1917-1920 yıllarını kapsayan süreç olmuştur. Savaş yıllarında hırsızlık olaylarının artması bu dönemde İstanbul halkının yaşadığı zorlukları göstermesi bakımından önemlidir. 1918 yılında 10 ay + 2 ay tahmini ortalama ile birlikte 7.034 adi hırsızlık vakası istatistiklere geçmiştir ki bu sayı o yıl içerisinde işlenen tüm suçların %55'ine karşılık gelir.

3.a.2. Dolandırıcılık

Nitelikli hırsızlık olarak değerlendirilen dolandırıcılık âdi sirkatten sonra yaygın sayılabilecek bir oran ile dikkati çeker. Dolandırıcılık suçu günümüzde teknolojinin yardımıyla epey çeşitlenmekle birlikte geçmişte de farklı

38 Bilge Criss, *İşgal Altında İstanbul 1918-1923*, İletişim Yay., İstanbul, 1994, s. 59.

dolandırıcılık tipleri vardı. Belli başlıları arasında; mantarcılar,³⁹ tırnakçılar,⁴⁰ kaldırımcılar⁴¹ ve kalpazanlar sayılabilir.

En çok bilinen dolandırıcılık türü kalpazanlıktı. Kalp⁴² para imal etmeyi ifade eden kalpazanlık farklı şekillerde uygulanabiliyordu. Gümüş akçelere bakır karıştırmak, altın paraya gümüş katılması, akçelerin kenarlarının kırılması veya eksik ağırlıklı para kesimi en çok görülen usullerdi.⁴³

Kalpazanlık her daim yaygın olarak görülen bir dolandırıcılık türü olsa da özellikle kaimelerin piyasaya sürüldüğü 1840'lı yıllarda büyük bir problem haline gelmiş, devlet sahte para basımının önüne geçmek için birçok tedbir almak durumunda kalmıştır.

Kalpazanlar Osmanlı vatandaşlarından olduğu gibi yabancılardan da çok çıkardı. Özellikle İtalyanlar ve Yunanlılar bu meslekte oldukça iyiydiler. Sahte paralar ya yurt dışında basılarak ülkeye kaçak yollarla sokuluyor ya da Osmanlı topraklarında İstanbul, İzmir, Adana, Kayseri, Beyrut başta olmak üzere çeşitli merkezlerde basılıyordu. Osmanlı parası yanında yabancı paraların da sahtesi yapılıyordu. Kalp para basanlar, sahte paraları ya kendileri azar azar ya da toptan satarak, onlar vasıtasıyla piyasaya sürerlerdi. Her ikisinde de kalp parayı piyasaya sürecektir kişi bir tane kalp para taşır, arkasındaki gözcüsü ise aynı zamanda kalp paraları taşıyan bir kasadar vazifesi görürdü. Bu sayede satıcı, bir kalp parayla yakalandığında, bu parayı alış verişte herhangi bir esnaftan aldığını iddia edebilirdi. Kalpazanlar genelde küçük bir mal için bozuk yok diyerek büyük para birimiyle alış veriş yaparlar ve böylelikle epey miktarda gerçek para alabilirler ve tabii aldıkları malı da bedavaya getirirlerdi.⁴⁴

39 Bunlar iki üç kişi gezer, sefaretlerin önünde, istasyonlarda gözlerine kestirdikleri iyi giyimli, paralı kişileri hedef olarak seçerlerdir. Mantarcılar, kurbanlarıyla ayaküstü muhabbet kurar, samimiyet geliştirirlerdi. İçlerinden biri yerde sahte para olan bir çanta bulmuş gibi kurbana parayı paylaşmayı teklif ederdi. Tenhada bunlar paraları paylaşırken, mantarcının arkadaşı gelir ve çanta kendisininmiş gibi davranırdı. "Paramı çaldınız" diyerek kurbanın üstünü arar bulduğu paraları, hissettirmeden el çabukluğuyla sahte paralar ile değiştirdi. Daha sonra da kurbandan özür dileyerek giderdi, adam soyulduğunu dahi anlamazdı. Buna da "mantar yutturmak" derlerdi. İbrahim Feridun, *Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiyye*, Matbaa-i Hayriye, İstanbul, 1326, s. 197.

40 Genelde Hasköylü beş-on Musevi'den ve iki senede bir İstanbul'a gelen Cezayir çingenelerinden oluşmaktaydı. Tırnakçılar para bozdurmak amacıyla ya da müşteri gibi sarraf dükkânlarına girerler, aldıkları paranın birkaç lirasını el çabukluğu ile cebe indirirler ya da belli etmeden ellerini para kutusuna, çekmecelere sokarak maharetlerini konuştururlardı. Denileni anlayamaz, meramlarını ifade edemez gibi davranarak dükkân sahibinin de dikkatini dağıtırlardı. Feridun, *a.g.e.*, s. 201-202. Ayrıca Bkz. Zafer Toprak, "Osmanlı'nın Son Döneminde İstanbul Sokaklarında Marjinaler: Hırsızlar, Dolandırıcılar, Yankesiciler", *İ.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, No: 38, 2008, ss. 275-279.

41 Üç dört kişiden oluşan hırsızlardı, bunların paltolarında astar ile yüzü arasında dışarıdan görülmeyen torbaları vardı. Bunlar sırayla kumaş veya sarraf dükkânına sırayla girerler, aceleli tavırlarla raflardan birçok malı tezgâha indirirlerdi. Dükkân sahibi, müşterileri memnun etmek için sık sık tezgâhtan ayrıldığında da kaldırımcılardan biri gözüne kestirdiğini alırdı. Daha sonra da pazarlıkta anlaşamaz ya da ufak bir şey alıp dükkândan çıkardı. Feridun, *a.g.e.*, s. 202.

42 Sahte, hileli, taklit.

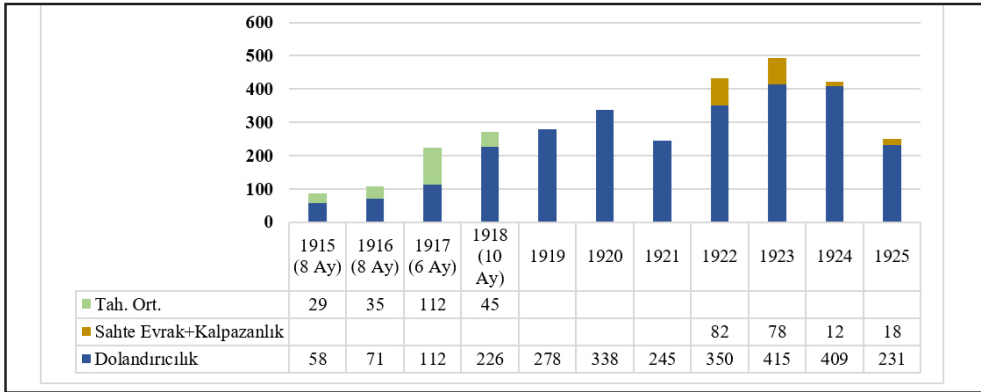
43 Kalpazanlık usulleri için Bkz. Orhan Kılıç, "XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti'nde Kalpazanlık Faaliyetleri", *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. 3, ss. 180-187.

44 Feridun, *a.g.e.*, s. 204.

Sahte para basımı miktar olarak az ise çok büyük bir sorun değildi fakat büyük çaplı kalpazanlıklar oldukça ciddi sorunlara yol açabiliyordu. Piyasa olumsuz etkileniyor, enflasyon yükseliyor, Osmanlı parası itibarsızlaşıyordu. 1880 yılında İzmir’de büyük miktarda sahte paranın piyasaya sürülmesi İzmir halkını adeta çileden çıkararak galeyana neden olmuş ve bir tabur asker şehre gönderilmek durumunda kalınmıştır.⁴⁵ Bu bakımdan kalpazanlık toplumsal huzuru da bozucu bir fiil olarak görülebilir. 9 Temmuz 1917 yılında da vilayetlerde artan sahte paraların toplanması için 20.000 kuruşluk bir fon Meclis-i Vükela’ca onaylanmıştır.⁴⁶

İstatistiklerde zaman zaman dolandırıcılık suçu içerisinde yer alması bakımından önemli bir suç türü de evrakta sahtecilikti. Evrakta sahteciliğin en çok görüldüğü örnekler mürur tezkiresi, pasaport ve Osmanlı tezkireleri ile tapu, çek, veraset vb. gibi konulardı. Birkaç örnek vermek gerekirse; 1908 Haziran’ında sahte çek ile İstanbul Maliye Nezareti veznesinden 5.000 kuruş çekilmiştir. Olay ortaya çıkarılmıştır fakat failer yakalanamamış ve paranın tahsilini onaylayan memurlar ile veznedar mahkemeye verilmiştir.⁴⁷ Bir başka örnekte Hahambaşı Harun Efendi bir miras meselesinde sahte evrak düzenleyerek bir mirasçının haksızlığa uğramasına neden olmuştur.⁴⁸ 1920’de Üsküdar Nüfus Memurluğu’nun mührünün taklit edilmesiyle birçok sahte Tezkire-i Osmaniye basıldığı ortaya çıkmıştır.⁴⁹

İncelediğimiz dönemde, mecmuada yer alan dolandırıcılık suçu 1921 yılına kadar tek başına verilirken, 1921 yılı istatistiklerinde Ağustos ayından itibaren dolandırıcılık, sahte evrak düzenlemek ve kalpazanlık suçları aynı grupta verilmiştir. 1922 yılından itibaren ise dolandırıcılık suçu bu suçlardan ayrılırken; sahte evrak düzenlemek ve kalpazanlık tek başlık altında verilmeye başlanmıştır. Bu sebeple 1922 yılından sonrası, grafikte de ayrı gösterilmiştir. (Grafik 6)

Grafik 6: Dolandırıcılık (1915-1925)

45 BOA, Y. PRK. ASK, 3/83, 06.04.1297.

46 BOA, BEO, 4477/335767, 29.09.1335.

47 BOA, DH. MKT, 1106/62, 15.06.1324.

48 BOA, DH. MKT, 2573/74, 25.09.1319.

49 BOA, DH. EUM. SSM, 56/55, 22.04.1336.

3.a.3. Yankesicilik

Yankesici, sözlükte bir kimsenin cebinden, çantasından hissettirmeden bir şey çalan kimse, cep faresi, tırtıkçı şeklinde tanımlanmaktadır. İslam hukukunda adi sirkatten fiilde, başkasına ait malı sahibinin gafletinden faydalanarak, aleni bir şekilde alıp kaçmayı ifade ettiğinden ayrılır. Gizlice alma, koruma altındayken alma ve çalınan malın muayyen miktara ulaşması gibi bazı unsurlar yankesiciliğin adi sirkatten ayrılan yönleridir⁵⁰.

Yankesiciler, meslekleri gereği kalabalık yerleri tercih ederlerdi. Çarşı içi, köprübaşı, vapur iskeleleri, istasyonlar, tünel giriş ve çıkışları, cami ve kilise önleri ile alaylar onların hünerlerini gösterdikleri mekânlardı. Galata'da Karaköy poğaçacısının önü, Beyoğlu'nda Doğruyol Camii en gözde mekânlarıydı. Eyüp Camii'ndeki selamlık merasimi de yankesicilik olaylarının çokça yaşandığı bir yerdi.⁵¹ Yankesiciler gayet çevik ve atik adamlardı, şehadet ve orta parmakları ile cüzdan, cep saati, tütün tabakası vb. kıymetli eşyalarını fark ettirmeden aşırırlardı. Altın saat kordonlarını kesmek için makas da taşırlardı. Bazen yanlarında kadın, çocuk veya erkek meslektaşları bulunurdu. Çocuklar boylarının kısalığı ve masumiyetleri önyargısıyla kalabalık içinde özellikle kadınların çantalarını kolaylıkla açabiliyor ve değerli eşyaları alabiliyorlardı.⁵²

1883 yılında İstanbul'da hırsızlık, yankesicilik ve meyhaneciliğin artmasından dolayı bir rapor hazırlanmıştır. Rapora göre bu tür suçlarda yabancıların ağırlığına dikkat çekilmiş ve özellikle yankesicilikte en becerikli olarak Yunanlılar gösterilmiştir. Bu nedenle İstanbul'daki yabancıların kayıt altına alınması, kefil göstermeleri ve sabıkalı olanlarının sınır dışı edilmesi gibi tedbirler önerilmiştir. Raporda, İstanbul'a gelen-giden yabancı ülke vatandaşları ile Osmanlı taşrasından gelenlerin daha sıkı kontrol edilmesi, pasaport ve mürur tezkerelerinin sıkı bir denetime tabi tutulması halinde İstanbul'daki uygunsuzlukların azalacağı iddia edilmiştir. Kayıtsız kişilerin otel ve hanlarda ikamet ettirilmemesi veya ikametleri sebebiyle han ve otel sahiplerinin mesul tutulması da tedbirler arasındaydı.⁵³

XX. yüzyıl başlarından itibaren yankesicilik olaylarında, arşiv belgelerindeki yoğunluk dikkate alındığında büyük bir artış görülmektedir. Fakat raporda iddia edilen yankesicilik olaylarındaki yabancı ülke vatandaşlarının fazlalığı dikkat çekicidir. 1890'da iskelelerde müstahdem ecnebi hamalların yankesicilik ve başka bazı suçlar işlemelerinden dolayı sınır dışı edilmelerine karar verilmiştir. Hamalların bir kısmı Osmanlı vatandaşıydı, bunların da

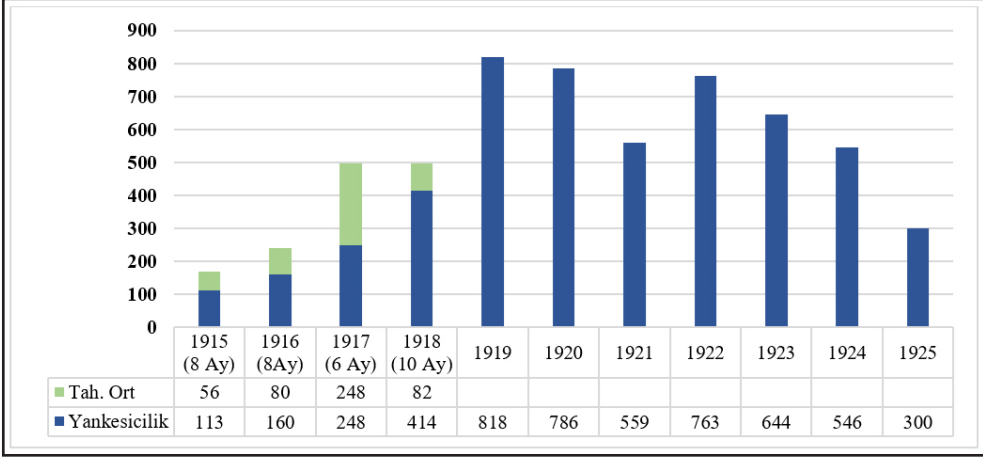
50 Adnan Akalın, *İslam Ceza Hukukunda Hırsızlık Suçu ve Çalınan Mal İle İlgili İhtilaflar*, AÜ SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 22.

51 BOA, DH.EUM.THR, 4/64, 07.09.1327.

52 Feridun, *a.g.e.*, s. 194-196.

53 BOA, Y. PRK.ASK, 20/28.

memleketlerine gönderilerek yol yapımında çalıştırılmaları öngörülmüştür.⁵⁴ 1912'de yankesicilik suçuna karışan bir Mısırlı dört sene müddetle hapis cezasına çarptırılmıştır.⁵⁵ 1913'de Ayastefanos'daki Rus Abidesi bekçilerinden beş Musevi yankesicilik ve dolandırıcılık yaptıkları gerekçesiyle sınır dışı edilmiştir.⁵⁶ 1914'te de aynı suçtan İranlı bir kişi sınır dışı edilmiştir.⁵⁷ 1915'te de yankesicilik yaparken yakalanan Faslı Hacı Kasım ile Yunan vatandaşı Satiri Ankara'ya sürgün edilmişlerdir.⁵⁸

Grafik 7: Yılları Yankesicilik Olayları (1915-1925)

Yankesicilik olaylarını gösteren grafikte, (Grafik 7) 1917 ve 1918 yıllarında, vaka sayısında belirgin bir artış görülmektedir. Savaş esnasında İstanbul'da görülen asayişsizlik bunda etkili olmalıdır. Fakat 1919 yılından itibaren vaka sayısı savaşın ilk yılına göre neredeyse %400-500'lük bir artış göstermiştir ve 6 yıllık bir dönemde yüksek seviye devam etmiştir.

Yankesicilik nitelikli hırsızlıktır, bu yönüyle bakıldığında adi sirkat ile yankesicilik suçunun yoğunlaştığı dönemlerdeki farklılık da anlam kazanır. Adi sirkat 1918 yılında en üst noktasına ulaşmakla birlikte savaştan sonra, işgal yılları da dâhil olmak üzere azalmaya başlamıştır. Yankesicilik suçunda ise dikkat çekici artış 1919 yılından itibaren başlar.

54 BOA, DH.MKT, 1827/18, 29.08.1308.

55 BOA, BEO, 4039/302923, 28.05.1330.

56 BOA, DH.H, 64/74, 05.11.1331.

57 BOA, DH.EUM.ECB, 5/23, 04.08.1334.

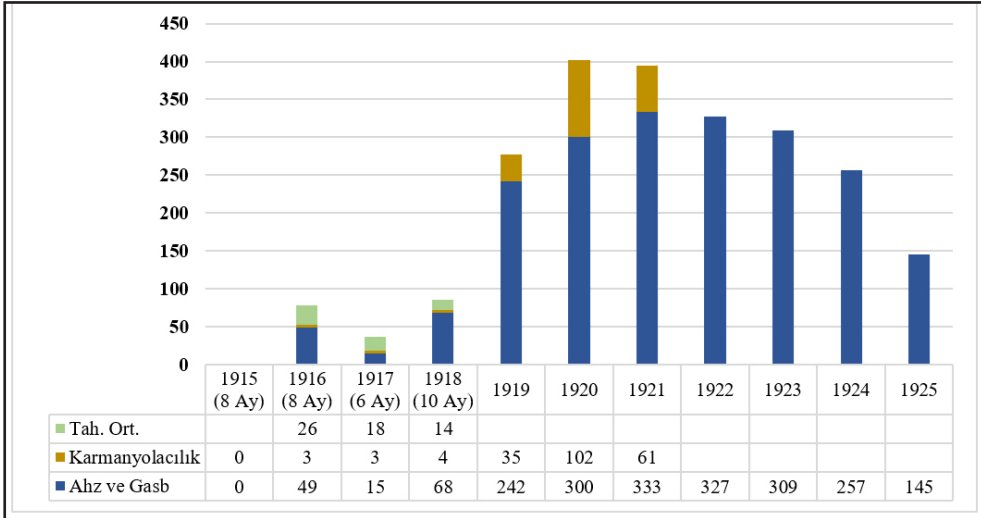
58 BOA, DH.EUM, 1.Şb, 5/13, 20.02.1335.

3.a.4. Ahz - Gasb ve Karmanyolacılık

Hırsızlık fiilinin mağdur açısından herhalde en korkutucu olanları gasp ve karmanyolacılıktır. Gasp suçu, başkasına ait olan bir şeyi zor ve cebir kullanılarak almayı ifade eder⁵⁹. Özünde şiddet ve tehdit içermesi bakımından adi sirketten ayrılır. Bir de karmanyolacılar vardır ki bunlar hırsızlar arasındaki en tehlikeli olanlardı.

Karmanyolacılar üç-dört kişilik gruplar halinde dolaşırlar, genelde geceleri, tenhada gözlerine kestirdikleri kişinin üzerine atılarak kurbanın el ve boğazından yakalayarak yere serer ve ceplerini boşaltırlardı. Kurban bağırarak istese boğazını daha feci sıkırlar ya da ağzına bir şey tıkırlardı. Bayılma derecesine gelen masum iyice çırpındıktan sonra kaldırma atılarak bırakılırdı. Bu esnada gruptan birisi de gözcülük yapardı. Bir dönem İstanbul'u mesken edinen İtalyan karmanyolacılar kurbanlarını yakalamak için kement kullanırlarmış. Yerli karmanyolacılar ise gündüz çalışırlar ise toz biberle kurbanın gözlerini yakarlar ve işe koyulurlardı. Karmanyolacılarla başa çıkmak oldukça zordu çünkü cesur, güçlü, kuvvetli kişilerdi ve en önemlisi öldürmekten çekinmezlerdi. Bağırmaya çalışan veya üzerinde "yeterince" para ve değerli eşya çıkmayan kurbanların kulaklarından tutar, kafalarını duvar ve kaldırma vururlardı.⁶⁰

Gasp ve karmanyolacılık birbirine benzemekle birlikte karmanyolacılıkta özellikle gecelerin tercih edilmesi, gruplar halinde hareket edilmesi, onu gasp suçunun niteliklisi haline getirmektedir. Bir bakıma gasp suçunun daha organizesi ve tabii ki daha tehlikelisi olduğu söylenebilir.

Grafik 8: Ahz-Gasb ve Karmanyolacılık Suçları (1915-1925)

59 Gasp suçunun İslam Hukukundaki tanım ve unsurları için Bkz. Mehmet Akif Aydın, "Gasp", *DİA*, C. 13, s. 387-392.

60 Feridun, *a.g.e.*, s. 206-207.

Grafikte ahz-gasp ve karmanyolacılık suçu birlikte verilmiştir (Grafik 8). Bunun nedeni istatistiklerde, iki suçun 1921 yılı Temmuz ayına kadar ayrı suçlar olarak verilmesidir. 1921 Temmuz'undan itibaren iki suç birleştirilmiş ve "ahz, gasp ve karmanyolacılık" başlığı altında verilmeye başlanmış, 1922 yılından itibaren de karmanyolacılık suçu kaldırılarak yalnız "ahz ve gasp" başlığı kullanılmıştır.

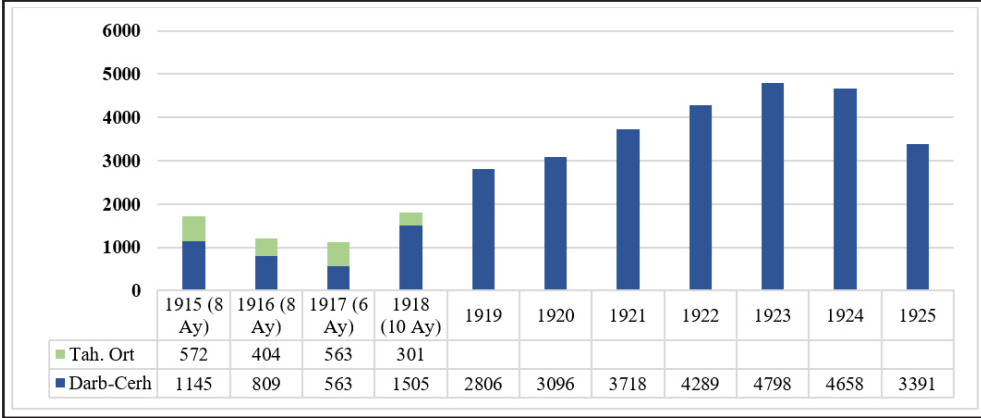
Her iki suç türü özünde şiddet içermektedir. Bu nedenle İstanbul'da işgal yıllarında şiddet eğilimini göstermesi açısından önemlidir. Grafikte görüldüğü gibi savaşın ilk yıllarında düşük olan oran, savaşın bitimiyle oldukça artmıştır.

İstanbul'da şiddet eğiliminin dikey yükselişinin en fazla olduğu suç türü gasp ve karmanyolacılıktır. Bunun sebebini herhalde savaşın bitişine bağlamak doğru olacaktır. Savaş sonrasında terhis olan, cephede uzun yıllar geçiren kişilerin İstanbul'a dönmesi gasp suçunu arttırmış olmalıdır.

3.b. İnsan Hayatına Karşı İşlenen Suçlar

3.b.1. Darb ve Cerh

Polis mecmuası istatistiklerine göre adi sirkatten sonra en çok işlenen suç adam yaralama ve darp suçudur hatta bu suç bazı yıllarda ilk sırayı almıştır (Grafik 9).

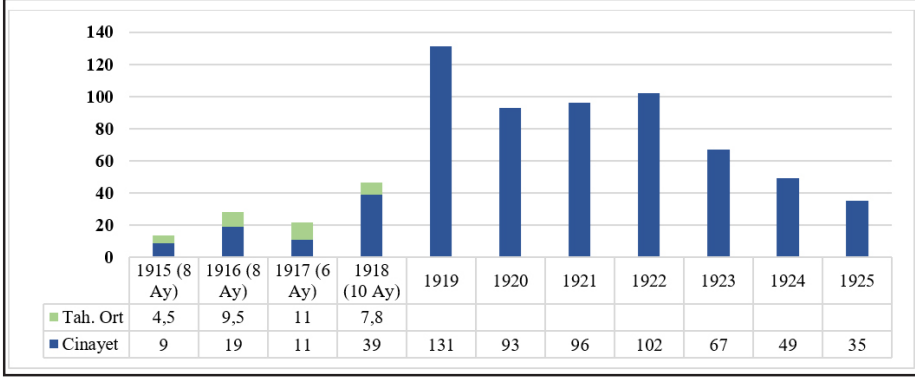
Grafik 9: Darb-Cerh 1915-1925)

Grafikte ilgi çekici noktalardan biri de darp ve yaralama suçlarının savaştan sonra aniden değil, yavaş yavaş artmasıdır. 1923 yılında işlenen tüm suçlar içerisinde darp ve cerh suçu %35 ile ilk sırada yer almıştır.

3.b.2. Cinayet

Cinayet suçu, genel olarak suçu ölçmede en çok kullanılan şablondur.⁶¹ İstanbul'da cinayet suçu en çok işlendiği 1919 yılında genel suçlar içerisinde %1.1'lik bir paya sahipti.

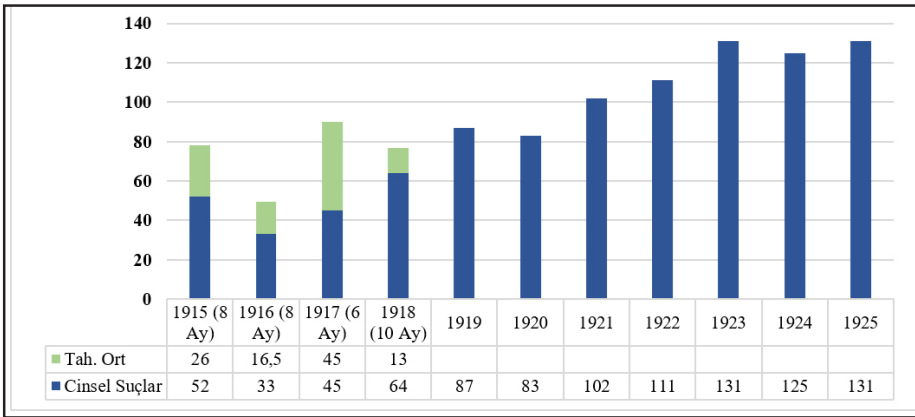
Grafikte (Grafik 10) darp ve yaralama suçunun aksine cinayet suçunun, savaşın bitişinden itibaren ani bir yükselmesi ve yavaş yavaş kısmen de olsa düşmesi göze çarpmaktadır.

Grafik 10: Cinayet (1915-1925)

3.b.3. Cinsel Suçlar

Polis Mecmuası'nda yer alan suç türlerinden fiil-i şen'i ve izale-i biki çalışmamızda cinsel suçlar başlığı altında birleştirilmiştir. (Grafik 11) Cinsel suçlar örneğinin 1923 yılında toplam suçların %1'ini oluşturuyordu.

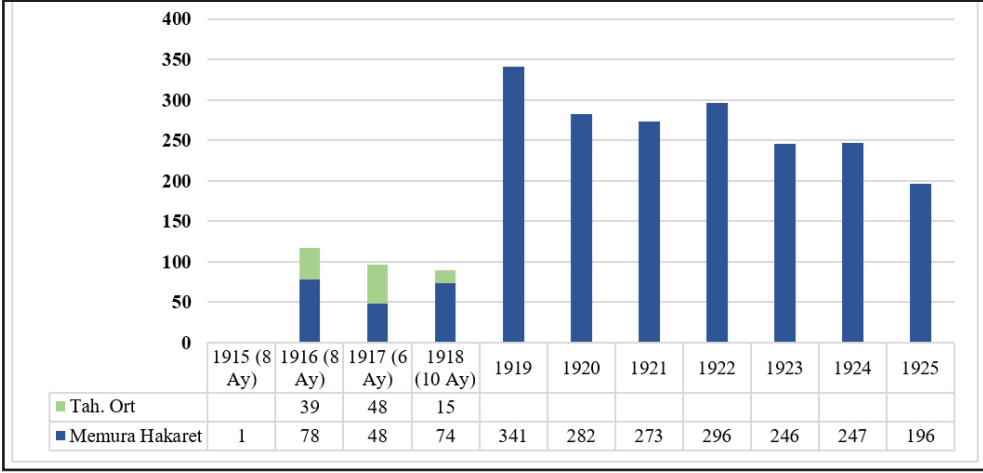

Grafik 11: Cinsel Suçlar (1915-1925)

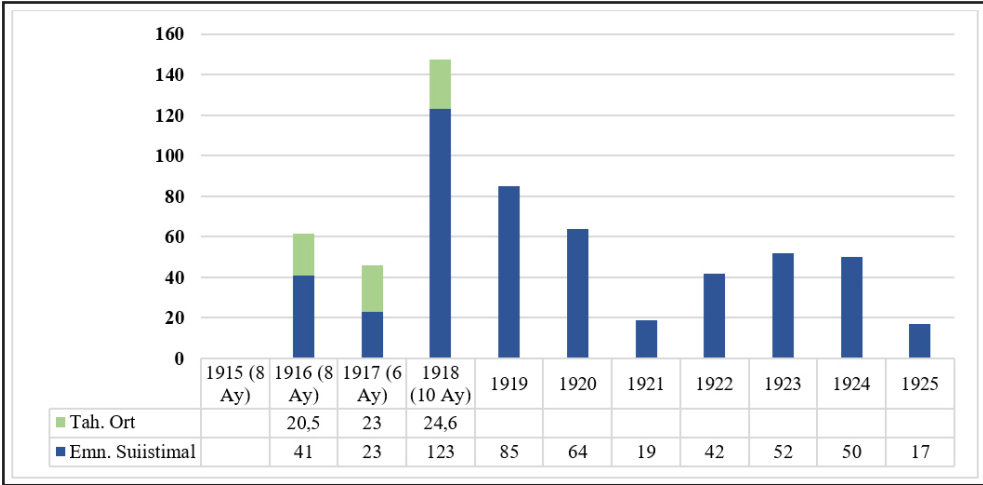
61 Mitchel P. Roth, Göze Göz, Suç ve Cezanın Küresel Tarihi, Can Yayınları, İstanbul, 2017, s. 24.

3.c. Hükümet Emirlerine Muhalefet, Memura Hakaret, Emniyeti Suiistimal

Savaş yıllarının doğrudan ilgili olduğu suçların başında devletin emirlerine veya devlet memurlarına karşı işlenen suçlar ya da riayetsizlikler gelir.⁶² Savaş yıllarında bu tür suçlar ya ciddi olarak yükselir ya da kurulan sert yönetim tarzı nedeniyle azalır. Bu suçların en önemli yanı hükümetin, savaş yıllarında asayişi sağlamadaki başarısını veya başarısızlığını yansıtmasıdır. (Grafik 12-13-14)

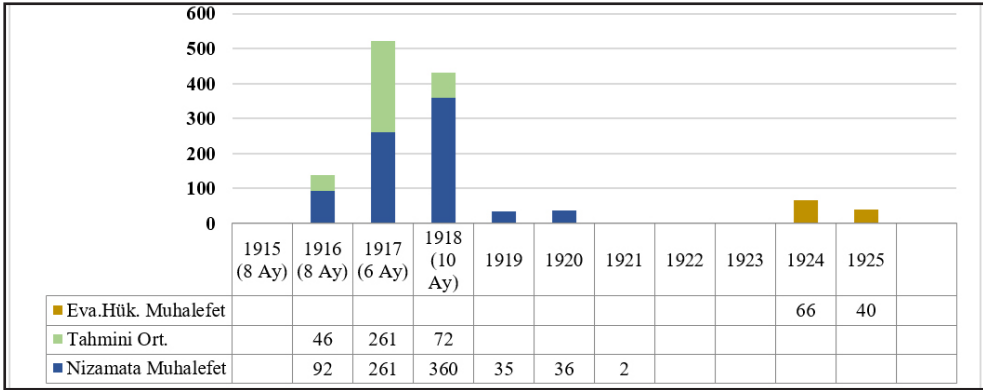

Grafik 12: Memura Hakaret (1915-1925)

Grafik 13: Emniyeti Suiistimal (1915-1925)

62 I. Dünya Savaşı yıllarında bu suçlar hakkında daha geniş bilgi için Bkz. Deniz Dölek Sever, *War and Imperial Capital: Public Order, Crime and Punishment in Istanbul, 1914-1918*, ODTÜ SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2015.

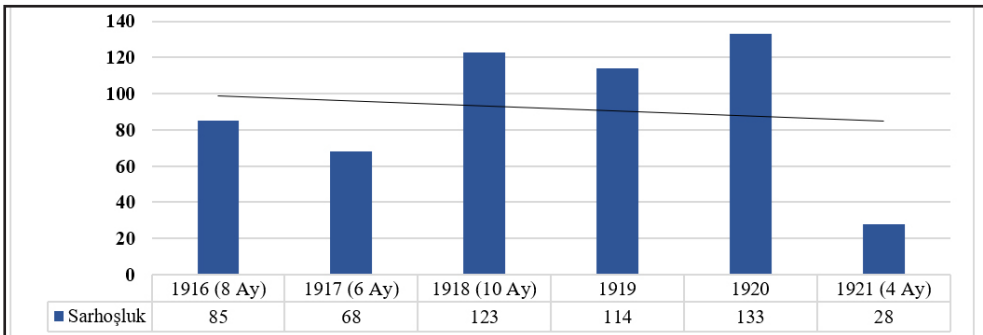

Grafik 14: Nizâmata Muhalefet (1915-1925)

3.d. Sarhoşluk

Klasik Osmanlı güvenlik anlayışında kent sosyal hayatı açısından tehdit algısı genellikle kahvehaneler ve bekâr evleri üzerinde yoğunlaşırken XX. yüzyıl İstanbul'unda meyhaneler birer sosyalleşme alanı olarak tiyatro, sinema gösterimleri yapılan mekânlar olmakla birlikte şiddet olaylarının kaynağı olarak da görülüyordu.

Basmacıyan, İstanbul'daki meyhaneleri yerli ve yabancı olarak ikiye ayırmıştır. İstanbul'un yerli meyhanelerinin sahipleri genelde Rum ve Ermenilerden oluşmaktaysa da Müslümanların da, alkole rağbet gösterdiklerini belirtir. Yine de ona göre yalnız New York eyaletinde tüketilen alkol, Osmanlı İmparatorluğu'ndakinden fazladır.⁶³ Mütareke yıllarında artan meyhane ve barlar, alkol tüketiminde artışa neden olmuş toplumsal huzur ve asayişin bozulmasında önemli bir etken olmuştur.⁶⁴ Dolayısıyla sarhoşluk veya alkol tüketimi bizatihi bir suç olmaktan öte diğer suçları da arttıran bir asayiş sorunu olarak algılanmıştır.

Grafik 15: Sarhoşluk (1916-1921)

63 Krikor Hagop Basmacıyan, *Şark'ta Toplumsal ve Dinsel Hayat, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 192.*

64 Özer, a.g.m. s. 254.

Sarhoşluk suçu istatistiklerde düzenli olarak yer almamaktadır. Zira sarhoşluk zaman zaman serserilik zaman zaman da diğer suçlar kapsamına dâhil edilmiştir. Eldeki istatistiksel bilgiler yukarıdaki altı yılı kapsamakta onlarda da eksiklikler bulunmaktadır.

4. Karanlık Bölge: Ceraim-i Mütenevvi

Genel olarak suç istatistiklerinin hemen hepsinde ceraim-i mütenevvi bölümü vardır. Bunlar az sayıda işlenen suçları kapsar ve istatistiklerin tutulduğu yıllara göre farklılık gösterebilir. Polis Mecmuası'nda ceraim-i mütenevvi olarak özetlenen suçlar şunlardır; hile ile iflas, efrad hakkında taaddi, âsâr-ı kadimeyi tahrip, imtiyazat-ı mezhebiyyeye taarruz, meşrubat-ı muzır ve semiyat ve eşya-yı memnu furuhtu, çocuk tebdil ve sirkati, ceraim-i matbuat, bilâ ruhsat matbaa küşadı, kumarhane ve piyango küşadı, hakaret-iftira, harf-endazlık ve el ile sarkıntılık, fuşşiyata tahrik, mahbus kaçırmak, iskat-ı cenin, cebren kadın ve kız kaçırmak vb. şeklinde sıralanabilir.⁶⁵

Ayrıca Polis Mecmuası istatistiklerinde yer almakla birlikte suç sayıları az olduğundan bu çalışmada üzerinde durulmayan serserilik, rüşvet, atele-i lisan, harik, iskat-ı cenin, teşhir-i silah, kundakçılık, kız kaçırmak, kat-i tarik ve dağa adam kaçırmak gibi suçlar da diğer bazı suçlardır.⁶⁶

Sonuç

Çalışmamızda 1915-1925 arası İstanbul'da suç oranları üzerinde durulmuştur. Dönemin kendine özgü koşulları gereği İstanbul'da ekonomik hayat çökme noktasına gelmiş, fiyatlar yükselmiş, iâşe temini zorlaşmıştır. Aynı dönemde İstanbul'da görece büyük bir nüfus hareketliliği yaşanmıştır. Bolşevik Devrimi'nden kaçan Ruslar, Anadolu'dan gelen yerli nüfus ekonomik ve sosyal sorunları daha da arttırmış, işsizliği körüklemiştir.

Çalışmamızda temel kaynak olarak kullandığımız Polis Mecmuası verilerine dayanarak ulaştığımız sonuçlara göre İstanbul'da I. Dünya Savaşı'nın son iki yılından itibaren genel suç miktarında artış görülmüştür. Bu artış 1919 yılından itibaren daha hızlı bir şekilde yükselerek İstanbul için olağanüstü sayılması gereken bir seviyeye oturmuştur. Bu seviye yedi yıl boyunca aşağı yukarı korunmuş, 1925 yılından itibaren ise düşüşe geçmiştir.

I. Dünya Savaşı'nın ilk iki yılı haricinde İstanbul'da suç oranları görece yüksektir. Savaşın uzaması, Osmanlı Devleti'nin zaten yetersiz olan mali kaynaklarının tükenmesi, tüm ülkede olduğu gibi İstanbul'da da ciddi ekonomik

65 Bkz. BOA, DH.EUM.2.Şb, 11/65, 19.11.1333. Muhtelif Cürüm Defteri.

66 Bkz. *Polis Mecmuası*, Aded: 193, s. 418. 1 Kânunusani 1926.

krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu sıkıntılar sonucu artan yoksulluk ve kentin sosyal yapısında meydana gelen iç ve dış kaynaklı etkiler suç oranlarını arttırmıştır. Savaşın bitimiyle cephede zor yıllar geçirmiş askerler kente dönmüş fakat bozuk ekonomik yapı terhis olmuş askerlerin beklentilerini karşılayacak durumda değildi. Mütareke yıllarında İstanbul'un karmaşık yapısına bir de işgal güçleri ve onlardan güç alan bazı yerel unsurlar eklenmiştir. Tüm bunlar İstanbul'da asayiş bozan unsurlar olarak kabul edilebilir.

Mütareke yıllarında özellikle yankesicilik, gasp, cinayet, memura hakaret; kısmen de darp ve yaralama gibi suçlar diğer suçlara nazaran daha fazla artmıştır. Bu tür suçların artmasında otorite boşluğu ve hukuk sistemine güvensizlik etkili olmalıdır. Zira bu süreçte İstanbul Polis Müdürlüğü gerek kadro gerekse nüfuz olarak güç kaybetmiş, suçla mücadelede yetersiz kalmıştır.

İstanbul'da işgalin sona erdiği 1922 yılından itibaren suç oranlarında belirli oranda bir artış görülmektedir. Özellikle 1923-24 yıllarında görülen bu artış kurumsallaşmaya başlayan yeni Cumhuriyet'in sancıları olarak düşünülebilir. Cumhuriyet kurulmuştur fakat henüz kadrolaşma sürecinin başındadır. 1924 başındaki umumi affın da suç oranlarındaki artışa katkısı olmalıdır.

İstanbul'da savaş yıllarının, Mütareke döneminin ve Mütareke sonrası yılların farklı karakterleri olmasına karşın suç olgusu ile ilgili ortak noktalar ekonomik sorunlar ve yönetim boşluğu gibi görünmektedir.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

Bâb-ı Âli Evrak Odası (BEO)

4039/302923, 28.05.1330; 4477/335767, 29.09.1335

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Seyrüsefer Kalemi (DH. EUM. SSM)

56/55, 22.04.1336.

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Birinci Şube (DH.EUM, 1.Şb)

5/13, 20.02.1335.

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye İkinci Şube (DH.EUM.2.Şb)

11/65, 19.11.1333

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Altıncı Şube, (DH.EUM.6.Şb)

53/58, 05.03.1337.

Dâhiliye Emniyet-i Umumiye Asayiş Kalemi (DH.EUM.AYŞ)

55/91, 29.12.1339.

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Ecânib Kalemi (DH.EUM.ECB)

5/23, 04.08.1334.

Dâhiliye Emniyet-i Umumiye Tahrirat Kalemi Evrakı (DH.EUM.THR)

4/64, 07.09.1327.

Dâhiliye Nezareti Hukuk Kalemi (DH.H)

64/74, 05.11.1331.

Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi (DH.MKT)

1827/18, 29.08.1308; 1106/62, 15.06.1324; 2573/74, 25.09.1319.

Yıldız Perakende Evrakı Askeri Maruzat (Y. PRK. ASK)

3/83, 06.04.1297; 20/28.

II. Resmi Yayınlar

Düstur, Tertib-i Sani, C. 6.

Düstur, Tertib-i Sani, C. 7.

Düstur, Tertib-i Sani, C. 8.

Düstur, Tertib-i Sani, C. 11.

Polis Mecmuası, Aded: 69, 4. Sene, 15 Mayıs 1332 - Aded: 194, 13. Sene, 1 Şubat 1926. (96 Sayı)

Resmi Ceride, Numro: 51, Sene: 2.

III. Kitaplar

AKALIN, Adnan, *İslam Ceza Hukukunda Hırsızlık Suçu ve Çalınan Mal İle İlgili İhtilaflar*, AÜ SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

AMİCİS, Edmundo de, *İstanbul (1874)*, (Çev. Beynun Akyavaş), TTK, Ankara, 1993.

BALCIOĞLU, Ercan, DARCAN, Emirhan, SÜNGER, Ercan, ÇELİK, Önder, *Teori ve Uygulamada Suç Analizi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2016.

BASMACIYAN, Krikor Hagop, *Şark'ta Toplumsal ve Dinsel Hayat*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2005.

CRİSS, Bilge, *İşgal Altında İstanbul 1918-1923*, İletişim Yay., İstanbul, 1994.

ÇELİK, Zeynep, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul (2. Basım)*, (Çev. Selim Deringil), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, 2006.

DEMİRTAŞ, Timur, *Kriminoloji (2. Baskı)*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005.

DÖNMEZER, Sulhi, *Kriminoloji*, Beta Yay., İstanbul, 1994.

ELDEM, Vedat, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, TTK, Ankara, 1994.

ENDRES, Franz Carl, *Türkiye 1916*, (Yay. Haz. Gürsel Köksal), Edebiyat ve Eleştiri Yayınları, Ankara, 1994, s. XVII.

ERGUT, Ferdan, *Modern Devlet ve Polis*, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetimin Diyalektiği, (3. Baskı), İletişim Yay., İstanbul, 2015.

FERİDUN, İbrahim, *Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiyye*, Matbaa-i Hayriye, İstanbul, 1326.

KARPAT, Kemal, *Osmanlı Nüfusu (1830-11914)*, Tarih Vakfı Yay, İstanbul, 2003.

- ROTH, Mitchel P., *Göze Göz, Suç ve Cezanın Küresel Tarihi*, Can Yayınları, İstanbul, 2017.
- SEVER, Deniz Dölek, *War and Imperial Capital: Public Order, Crime and Punishment in Istanbul, 1914-1918*, ODTÜ SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2015.
- SUNATA, İ. Hakkı, *İstanbul'da İşgal Yılları*, (4. Baskı), Türkiye İş Bankası İstanbul, 2012.
- TEMEL, Mehmet, *İşgal Yıllarında İstanbul'un Sosyal Durumu*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.
- TURNA, Nalan, *19. Yy'den 20. Yy'ye Osmanlı Topraklarında Seyahat, Göç ve Asayiş Belgeleri Mürur Tezkereleri*, Kaknüs, İstanbul, 2013.

IV. Makaleler

- ATA, Feridun, "Mütareke Döneminde İtilaf Devletleri'nin Hapishanelere Müdahaleleri ve Gayrimüslim Mahkûmları Tahliye Etmeleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C: XX, S. 60, (Kasım 2004). (727-743)
- AYDIN, Mehmet Akif, "Gasp", *DİA*, C. 13, s. 387-392.
- DEMİRTAŞ, Cevdet, "Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Polis Teşkilatı", *Polis Dergisi*, Yıl: 11, S. 43, 2005, s. 147-149.
- DİKİCİ, Ali, "Milli Mücadele Döneminde İç Güvenlik ve Türk Polisi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XXIII, S. 67-68-69, Kasım 2008, s. 719-755.
- KARATEŞER, Büşra, "Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke Döneminde İstanbul'un İaşesi", *KSU İİBFD*, C. 3, S. 2, 2013, s. 97-114.
- KILIÇ, Orhan, "XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti'nde Kalpazanlık Faaliyetleri", *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. 3, s. 180-187.
- KIRANLAR, Safiye, "Mütareke İstanbul'unda Konut Sorunu (1918-1922)", *METU JFA*, 2015/2, (32:2), s. 99-116.
- ÖZER, İlbeyi, "Mütareke ve İşgal Yıllarında Osmanlı Devleti'nde Görülen Sosyal Çöküntü ve Toplumsal Yaşam", *OTAM*, S. 14, 2003, s. 247-271.
- SAYLAN, Gürkan Fırat, "İstanbul'un Resmen İşgali (16 Mart 1920)", *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, C. 11, S. 41, Ocak 2014, s. 17-40.
- SAYLAN, Gürkan Fırat, "İşgal İstanbul'unda Eli Kanlı Bir Örgüt Hrisantos Çetesi", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 44, 2010, s. 325-343.
- TOPRAK, Zafer, "Osmanlı'nın Son Döneminde İstanbul Sokaklarında Marjinaler: Hırsızlar, Dolandırıcılar, Yankesiciler", *İ.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, No: 38, 2008, s. 275-279.

TÜRKMEN, Zekeriya, "İstanbul'un İşgali ve İşgal Dönemi Uygulamalar (13 Kasım 1918-16 Mart 1920)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C: XVIII, S. 53, (Temmuz 2002), 319-372.

YAKUT, Kemal, "Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Eşkıyalığın Önlenmesine İlişkin Düzenlemeler", *Kebikeç*, S. 34, 2012, s. 139-157.